

lista onnea ja hyvinvointia.

Tietysti Karisto gerontologian tutkijana ottaa kantaa vanhusten asemaan hehtisessä ja nuorekkaassa nyky-yhteiskunnassa. Laitos- ja kotipalveluiden karsiminen on ajanut vanhukset ahtaalle ja monia uhkaa syrjäytyminen. Tosin tilalle on ehdotettu perhettä, naapureita ja järjestöjä. Mutta monet asuvat yksin, naapureita ei tunnetta, ja yksityisen sektorin järjestöjä taas omiaan suosiva julkinen valta karsastaa.

Toki vanhusten kotipalveluja löytyy markkinoilta, ja niitä myös ostetaan siivouksesta ruuanlaittoon, koska kulut voi vähentää verotuksesta. Mutta näistä palveluista hyötyvät vain varakkaat vanhukset, ja köyhät jäävät heitteille. Kaikki vanhukset asuisivat mieluiten kotona, ja lähtisivät sieltä ennemmin suoraan hautaan kuin steriiliin sairaalaan odottamaan kuolemaa.

Karisto löytää vanhuuden kautta kiintoisan näkökulman arkeen. Työelämän kiireistä ja

paineista vapautuneilla vanhuksilla on mainio mahdollisuus antautua arjen illoille. Monet vanhukset kokevat arjen hitauden, rauhallisuuden ja pienet asiat syvästi merkityksellisinä ja esteettisinä.

Karisto toteaa, että tällaista herkkyyttä arjen hienoille yksityiskohdille voisi kehittää myös muotoilun avulla. Taiteen ei tarvitse olla suurta ja mahtipontista, vaan aivan tavallistakin esineistä, kahvikupeista saksiiin, voi muotoilla arjen taideteoksia. Näin käytännöllisyys ja kauneus yhdistyvät ja auttavat esteti-soimaan arkea.

Kariston oivallusta voisi kehittää vielä eteenpäin, esimerkiksi kytkemällä sitä idän ajatteluun, kuten buddhalaisuuteen. Siinä hitaus ja rauhallisuus nähdään meditatiivisena, henkistä kehitystä ja vapautumista edistävänä asiana, kun taas kiire ja kamppailu vievät pois henkisydestä. Työelämän taistelu maineesta ja mammonasta vain kiihtyy, mitä enemmän mainetta ja mammonaa kerätään. Mutta vanhukset

voivat ammentaa arjen rauhas-ta ja hitaudesta henkistä voimaa ja rikkautta. Esimerkiksi helminauhan tekeminen ja muut arkiset askareet ovat buddhismis-sa suosittu mietiskelymenetelmä.

Onneen ja hyvinvointiin Karisto syvennyy vain teoksen kahdessa luvussa, ja esittelin niitä pitkään, koska ne ovat filosofisesti puhuttelevampia ja kysymyksiä herättävämpiä kuin muiden lukujen anti. Tosin vanhukset nousevat esiin monissa kohdin kautta kirjan. Kaikki luvut ovat selkeästi ja sujuvasti laadittu, mutta joitain vaivaa samanlainen kepeys ja pintapuolisuus kuin kolumneja yleensäkin. Osa kolumneista myös keskittyy Lahteen ja sen tapahtumiin, mikä on ymmärrettävää, koska Lahdessa *Etelä-Suomen Sanomatkin* ilmestyy. Mutta kokonaisuutena kirja onnistuu tavoitteessaan avata arkeen uusia ja avartavia ulottuvuuksia ja näkökulmia.

Angstinen Angie ja muita epätodellisuuksia

ULLA VIERTOLA

Alexandra Salmelan esikoisromaani saattaisi olla mieltä kohottava tarina aikuiseksi kasvamisesta. Ehkä se tosiaan onkin sellainen, jos aikuisuuden merkki on edes välttävä kyky sietää arkea ja oman kyvyttömyyden tai riittämättömyyden aiheuttamaa turhautumista. Romaanin alkuasetelma ainakin on kasvuoletuksille otollinen. Lukija

tutustuu Lampisten viisihenkiseen perheeseen, isään, äitiin ja kolmeen pieneen lapseen, jotka elävät ympäristöystävällistä elämää melkein omassa punaisessa tuvassaan keskellä korpea. Lampisten luomuelo kuitenkin häiriintyy, kun heidän nurkkiinsa ilmestyy punaisen tuvan toisen, Keski-Eurooppaan kulkeutuneen perillisen järjestämä vuok-

Alexandra Salmela
27 eli kuolema tekee taiteilijan
Teos, 2010

ralainen. Uusi asukas on prahalainen kirjallisuudenopiskelija Marta, joka mieluummin kutsuu itseään Angieksi.

Angstinen Angie on ottanut etäisyyttä omiin kotikulmiinsa

siinä toivossa, että viimeinkin pystyisi kirjoittamaan jonkin suurenmoisen teoksen. Nuori nainen potee niin ankaraa keskinkertaisuuden kammoa, ettei hänelle riitä sen vähempi kuin kuolematon maine. Sellaisen maineen hän aikoo ansaita hankkiutumalla hengiltä teoksensa valmistumisen jälkeen 27-vuotiaana, samaan tapaan kuin Jim Morrison, Janis Joplin ja muutama muu samanikäinen rappiolegenda. Tähän alkuasetelmaan kasvutarinan aiinekset sitten typistyvätkin, sillä edes puhdas suomalainen maalaisidylli ei edistä Angien kasvua mitenkään mainittavasti. Hänestä tulee vain se viimeinen korsi, joka katkaisee kamelin selän, kun Lampisten perheen vaihtoehtolämä pian romahtaa omaan teennäisyyteensä.

Romaanissa esiintyy useita kiehtovia kertojahahmoja, jotka kuvaavat tapahtumia omasta näkökulmastaan. Eräs kertoja on Lampisten nuorimman lapsen pehmolelu, herttainen Herra Possu, joka katselee maailmaa vaaleanpunaisen silmälasien läpi. Herra Possun vastapari on punaisen tuvan nurkissa luuhaava musta, salaperäinen Cassandra, jonka terävät villipedon silmät näkevät syvälle ihmisriepujen salattuihin sisuksiin. Tuvan asukkaat yrittävät korkealentoisilla puheilla ja pyrkimyksillä pettää sekä itseään että toisia, mutta julma Cassandra tunnistaa harhat ja paljastaa ne armotta. Myös erästä Opel Astraa on syytä pitää kertojahahmona, vaikka auto ei esitä mitään omia tulkintoja siitä, mitä ajomatkojen aikana tapahtuu. Astran sisällä koetaan kuitenkin tarinan tiiviit hetket, kun pieneen tilaan ahtautuneet ihmiset eivät pääse pakoon kohtaamasta toisiaan.

Salmelan romaanissa mielenkiintoisia ovat ne erilaiset tavat, joilla henkilöhahmot yrittävät piilottaa omat riittämättömyyden tunteensa. Tylsyyden ja arkisen keskinkertaisuuden kammosta kumpuavat sekä Lampisen perheen äidin ylenpalttinen ympäristöystävällisyys että Angien palava halu olla palvottu taiteilija. Nykyaikana on tarjolla runsaasti erilaisia lainidentiteettejä, joihin voi turvautua silloin, kun ei itse kykene siihen, mitä todella haluaa. Lampisten rutiköyhä perhe voi esiintyä korostetun kulutusvastaisena, ja sopeutumiskyvytön Angie voi pitää itseään väärinymmärrettyä nerona ja uuden suuntauksen urheana esitaistelijana. Punaisen tuvan nurkan takana vaanii kaaoksen pimeä kurimus, mutta ainakin hetkellisesti Salmelan romaanin henkilöt pelastuvat siltä turvautumalla aikakauden identiteettimarkkinoilta kopioituihin elämäntapoihin. Sekä Angie että Lampiset vaikuttavat melko historiattomilta, ja Angie sopeutuu hyvin suomalaiseen korpimaiseen. Tekstistä ei erotu mitään erityistä kulttuurista eripuraisuutta, sillä Angie hakkaa päätään seinään yhtä tomerasti kuin kuka tahansa suomalainen ja myös ryyppää yhtä krapulahakuisesti. Angien mielestä Suomi on demoninen maa, mutta kysyä sopii, ovatko nuo demonit tosiaan suomalaisia vai asuivatko ne jo valmiiksi hänen oman päänsä sisällä.

Paikoitellen Salmelan teksti naurattaa, mutta nauru ei ole kovin iloista. Paremminkin se on ironisen karua tai hahmon toilauksista koituneen myötähäpeän kangistamaa. Hyvin usein teksti ahdistaa, vaikka tarinassa ei tapahdu mitään kovin

järisyttävää. Henkilöhahmon huolet ovat melko tavallisia arjen asioita, mutta varmuuden vuoksi he ylireagoivat kaikkeen, ettei elämä vain paljastuisi tavalliseksi ja tylsäksi. Kokonaisuutena Salmelan romaani on omituisen epätodellinen todellisuuden kuvaus, kun eri kertojat esittävät siitä omat versionsa. Lukija ei myös voi olla hetkeäkään varma siitä, onko jokin tapahtuma vain tarina tarinassa, Angien uusin kirjallinen tuotos, jonka raaka-aineena hän on käyttänyt itseään tai Lampisten perhettä.

Epätodellisen todellisuuden kohtaaminen on suomalaiselle lukijalle outoa ja vaativaa, sillä meillä on ollut tapana laatia kaunokirjallisetkin tekstit todellisuutta jäljittelevään muotoon. Salmela liikkuu suomalaisittain hyvin rankoilla rajoilla, kun pehmoinen Herra Possu tai synkkä, velhomainen Cassandra tyrkyttävät lukijalle omaa, realistisesti ajatellen mahdotonta näkökulmaansa. Tosin edes Cassandra ei kykene todella vaikuttamaan tarinan tapahtumiin, vaikka se kovasti tahtoisikin. Se on jo huomannut, ettei se pysty tuottamaan Lampisille enää lisää epäonnea, vaikka kuinka monta kertaa juoksisi heidän autonsa edestä tien yli. Lampiset itse tuottavat oman onnettomuutensa ja joutuvat sitten vain alistumaan sen seurauksiin.

Romaanin viimeinen luku, Markon nekrologi, on kurkistus Lampisen perheen isän sisuksiin vain hänen omasta näkökulmastaan. Se on koko romaanin koskettavin kuvaus jo siitä syystä, että Marko Lampinen on tarinan aikana jäänyt naisväkensä varjoon. Kun lukija viimein pääsee hänen lähelleen,

koko tarina on jo lopussa. Silti on helppoa kuvitella, että viimeisen sivun jälkeen sekä Angie että Lampiset jatkavat pää-

määrätöntä toilailuaan entiseen tapaan. Heidän elämänsä eroaa legendaaristen rappiohahmojen elämästä vain sen verran, että he

ehkä sinnittelevät hengissä vähän pitempään eivätkä luo mitään muuta kuin lapsia.

Itämeren viinaralli 1919–1939

OIVA TURPEINEN

”Viinaa virtaa kaikkialla”, todettiin vuonna 1927 Savolaisen osakunnan Kronika-lehdessä ja jatkettiin: ”Sitä tuopi veljeskansa, jalostain näin perunansa, Hinkke, pinkke paale vou.”

Osakunnan lehden näkemys oli osittain oikea siinä suhteessa, että viinavirta Suomeen vain kasvoi, vaikka valtiovalta pyrki kaikin keinoin painamaan alas salakuljetusta. Mutta toisaalta kyse ei ollut yksinomaan Viron perunain jalostamisesta viinahaluiselle veljeskansalle. Vuonna 1927 oli nimittäin laajalti huomattu muuallakin kuin Virossa, että suomalaisten suihin saatiin upotettua entistä enemmän laitonta alkoholia ja samalla käärittiin aiempaa paksumpia setelinippuja salakuljettajien ja viinan valmistajien taskuihin.

Mistä johtui moinen ahneus alkoholille Suomessa? Yhtenä syynä olivat pitkät perinteet. Talolliset olivat 1800-luvulla aina 1860-luvun puoliväliin asti saaneet valmistaa viinaa. Sittemmin teollistumisen myötä

samaisen nautinnon käyttö kasvoi kaupungeissa. Sotavuosina 1914–1918 viinaongelma kärjistyi rajusti, kun Suomeen sijoitetut Venäjän sotajoukot aiheuttivat monenlaisia mellakointia. Tämä oli osatekijänä vuoden 1919 puolivälissä kieltolakiin. Köyhtyneen ja kansalaissodassa kahtia jakautuneen Suomen oli noustava voimakkaaksi itsenäiseksi valtioksi viinattakin.

Raimo Pullat korostaakin, kuinka vuosina 1919–1923 pirtun salakuljetus Virosta Suomeen oli määrällisesti melko vähäistä. Sitä seuraavan kolmen vuoden aikana rahtaaminen saavutti ammattimaisen luonteen. Viinavirta kasvoi. Todellinen salapirturyöpytys alkoi 1927, ja sitä jatkui voimallisesti aina kieltolain lopettamiseen saakka 1932.

Professori Pullat on tuonut esiin tosiasian, kuinka pirturalli eli niin sanottu ”Itämeren Rutto” on aivan ylimitoitetusti kaadettu Viron niskaan. Suomeen tullee laittomasta pirtumää-

Raimo & Risto Pullat
Viinameri. Salapiiritusevedu
Läänemerel kahe sõja vahel.
Estopol Tallinn, 2010

rästä vuosina 1919–1932 vain noin kuudesosa oli eestiläistä tuotetta. Pääasiallinen kuljetus rahdattiin Saksasta ja sen lähiympäristöstä. Taustalla olivat mahtavat saksalaiset yritykset. Pullat tähdentää painokkaasti, miksi viina-asioissa Viroa on mustamaalattu enemmän kuin esimerkiksi Saksaa.

Jos tarkastelee Pullatin aiempaa vuoden 1993 tutkimusta ”Salapiiritusevede eestist Soome 1919–1939” (suomeksi ”Itämeren rutto. Pirtun salakuljetusta vuosina 1919–1939”), niin uusi teos on monessa suhteessa laajempi ja yksityiskohtaisempi. Raimon poika ja tämän kirjan toinen tekijä Risto Pullat on nimittäin hiljattain valmistuneensa väitöskirjassaan käyttänyt poliisilaitoksen arkistoja.